

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ЯРИНКО БОГДАН ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 342.97:334.722.1

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ
ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ АРБІТРАЖНИХ КЕРУЮЧИХ**

12.00.07 «Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2020

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, доцент
Піддубний Олексій Юрійович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри цивільного
та господарського права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
Теремецький Владислав Іванович,
Тернопільський національний
економічний університет,
професор кафедри цивільного права
та процесу

кандидат юридичних наук
Матвійчук Анатолій Васильович,
Державний університет
інфраструктури та технологій,
доцент кафедри правосуддя

Захист відбудеться «07» липня 2020 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «06» червня 2020 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. О. Панькова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процеси, які відбуваються в економіці, є об'єктом державного управління і контролю як безпосередньо, так і через систему спеціально створених суспільних інститутів, що дають змогу зробити економічні процеси саморегульованими. Таким, зокрема, є інститут правового регулювання процедур, що здійснюються у процесі відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Даний правовий інститут сприяє системному вирішенню накопичених у діяльності суб'єкта господарювання помилок та захисту інтересів кредиторів і боржника, найманих працівників шляхом застосування прозорих процедур управління майном та використання усіх можливостей для відновлення нормальної діяльності суб'єкта господарювання, задля запобігання його ліквідації, як крайнього, але вимушеного заходу. Держава і суспільство заінтересовані в тому, щоб не допускати різного роду зловживань у даній сфері, аби процедура банкрутства не перетворювалася на інструмент незаконного збагачення, реалізації рейдерських схем, ухилення від виконання цивільно-правових, господарських та податкових зобов'язань, зобов'язань з оплати праці. Дієвим запобіжником проти таких явищ може стати відпрацьована система державного контролю за діяльністю ключового діючого суб'єкта в системи правовідносин неспроможності (банкрутства) – арбітражного керуючого. Особливої важливості правовий інститут контролю за діяльністю арбітражного керуючого набуває в умовах довготривалої економічної кризи, коли загострюється суспільна потреба в «перезавантаженні» економічної системи – ефективному очищенні економічних відносин від тягара безнадійних майнових зобов'язань.

Вивчення, систематизація й розроблення детальних процедур державного контролю у сфері діяльності арбітражних керуючих, а також ефективне врегулювання засобів юридичного впливу на цю діяльність є важливим завданням, що вимагає всебічного наукового дослідження.

Теоретичну основу дослідження становлять концептуальні підходи і наукові розроблення щодо вирішення питань діяльності арбітражних керуючих та процедурних аспектів контролю за їх діяльністю, що розглядалися такими представниками юридичної та інших суспільних наук, як В. Анохін, Н. Асеева, Р. Афанасьєв, К. Бабенко, І. Бакланова, В. Бандурин, М. Баранович, П. Баренбойм, О. Бірюков, О. Борецько, В. Бондик, Б. Бруско, І. Бутирська, І. Вечірко, А. Власов, Л. Гершанок, В. Голубєв, Е. Горян, Б. Грек, Т. Гусєва, А. Дубинич, В. Джунь, Є. Дорохіна, С. Дяченко, В. Захарченко, Є. Калініна, М. Клеандрова, І. Ковальова, А. Кондрашихін, А. Копман, С. Корольчук, С. Красільников, І. Лагес, В. Ларицький, Н. Лівшиц, В. Миронов, І. Мінакова, С. Мінковський, Н. Мітіна, І. Ніколаєва, А. Овчиннікова, А. Петросян, М. Полуктов, Б. Поляков, А. Пригуза, П. Пригуза, В. Радзивілюк, Є. Роецько, І. Розумович, О. Свириденко, Е. Сгара, Є. Сердитова, Т. Степанова, Т. Стефанів, Л. Талан, Є. Таликін, Ю. Твердохліб, В. Ткачов, О. Труба, Н. Федоренко, С. Федоров, А. Філатов, Г. Фурик, В. Хімічєв, Ю. Чорна, С. Чуча, Г. Шершеневич, В. Юрченко, В. Юхніна, С. Яблонська, С. Averch, D. Eaton, B. Leonard, D. Ward, Y. Xu, H. Zhang.

Особливості процедур та правового становища органів державного контролю, адміністративних процедур, публічно-сервісної діяльності органів державної влади розглядалися у працях вчених-адміністративістів, таких як В. Авер'янов, О. Андрійко, Д. Бахрах, А. Берlach, Ю. Битяк, С. Братель, В. Галуцько, В. Гаращук, Б. Гурне, В. Горшенєв, Г. Забарний, Л. Коваль, С. Короед, М. Кравчук, В. Курило, А. Матвійчук, О. Піддубний, С. Стеценко, В. Теремецький, Х. Ярмачі.

Окреме дослідження правового статусу арбітражного керуючого було здійснене в дисертації Я. Г. Рябцевої, а правового регулювання арбітражного управління в процедурі банкрутства в Україні – в дисертації Ю. І. Кабенюк. Обидві роботи виконано в межах господарського права та процесу, а адміністративно-правові аспекти діяльності арбітражного керуючого не були предметом окремого дослідження взагалі.

Емпіричною основою дисертації стали Конституція України, закони, підзаконні та локальні нормативно-правові акти, адміністративне законодавство зарубіжних країн.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація безпосередньо пов'язана з адміністративно-правовими аспектами програми наукових досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Адміністративно-правове регулювання підготовки фахівців та ринку праці в аграрному, екологічному та природо-ресурсному секторах України» (номер державної реєстрації 0114U000656). Здобувач брав участь у темі в частині внесення пропозицій щодо удосконалення фахової підготовки спеціалістів органів державної влади, що беруть участь у здійсненні контрольних процедур за діяльністю арбітражного керуючого з питань неплатоспроможності підприємств природоресурсної і аграрної сфер, а також дотримання екологічних вимог при банкрутстві екологічно небезпечних виробництв.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – з'ясування сутності адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих та розроблення пропозицій щодо їх удосконалення.

Досягнення зазначеної мети зумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- визначити і охарактеризувати правовий статус арбітражного керуючого як суб'єкта адміністративних правовідносин;
- з'ясувати особливості правового становища органів контролю за діяльністю арбітражного керуючого;
- розкрити види і особливості адміністративної відповідальності арбітражного керуючого;
- охарактеризувати суб'єктів та правовідносини спеціалізованого контролю за діяльністю арбітражних керуючих;
- визначити адміністративно-правові засоби судового контролю за діяльністю арбітражного керуючого;
- визначити суб'єктів та правові засоби функціонального контролю за діяльністю арбітражного керуючого;

- проаналізувати порядок застосування адміністративної відповідальності до арбітражного керуючого;

- запропонувати засоби захисту прав арбітражного керуючого в процедурі оскарження ним дій і рішень контролюючого органу;

- провести аналітичний огляд зарубіжних моделей контролю за діяльністю арбітражних керуючих;

- на основі досліджених особливостей проаналізувати можливості удосконалення адміністративно-правових засобів контролю за діяльністю арбітражних керуючих та запропонувати концептуальні засади такого контролю.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані із здійсненням контролю за діяльністю арбітражних керуючих, а також методологічні засади його практичної реалізації в Україні.

Предмет дослідження – законодавство, правова теорія та практична реалізація правовідносин контролю за діяльністю арбітражних керуючих.

Методи дослідження. Для досягнення наукової об'єктивності результатів дослідження в роботі було використано філософські (діалектичний), загальнонаукові (формально-логічний, структурно-функціональний, системного аналізу і синтезу) та спеціально-правові (історико-правовий, порівняльно-правовий, формально-юридичний) методи наукового пізнання. Філософський діалектичний метод є методологічною основою всієї дисертації. Його застосування дало змогу здійснювати комплексний розгляд суспільного призначення інституту арбітражного керуючого і формувати цілісне бачення мети, завдань і засобів контролю за діяльністю цих посадових осіб. Формально-логічний метод допоміг сформулювати понятійно-категорійний апарат дослідження та розкрити зміст таких понять, як «правовий статус арбітражного керуючого», «державний контроль за діяльністю арбітражного керуючого», «адміністративна відповідальність арбітражного керуючого» та ін. Завдяки структурно-функціональному методу досліджено місце окремих суб'єктів контролю за діяльністю арбітражного керуючого в його системі. Використання методу системного аналізу сприяло розгляду окремих контрольних процедур у механізмі контролю за діяльністю арбітражного керуючого. Із застосуванням історико-правового методу було здійснено аналіз законодавчих змін у сфері неспроможності, що стосувалися правового статусу арбітражного керуючого, одночасно з використанням історіографічного методу дослідження еволюції наукових поглядів на цей інститут. Застосування порівняльно-правового методу сприяло розгляду сучасних моделей контролю за діяльністю арбітражного керуючого у світі (Велика Британія, Італія, КНР, США, Франція, Японія) та можливостей рецепції окремих норм в Україні. Формально-юридичний метод дав можливість розкрити зміст норм адміністративного права, що становлять предмет дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній юридичній науці на основі проведеного комплексного дослідження теорії і практики контролю за діяльністю арбітражного керуючого в Україні обґрунтовано об'єднання відповідних правових норм у окремий інститут адміністративного права і розроблено авторські рекомендації щодо його

удосконалення. Рівень наукової новизни одержаних результатів представлено положеннями, висновками та пропозиціями, що виносяться на захист:

вперше:

- визначено адміністративні правовідносини контролю, суб'єктом яких є арбітражний керуючий, з-поміж них виділено відносини, де відбувається набуття особою правового статусу арбітражного керуючого, взаємовідносини з органами контролю, оскарження дій і рішень арбітражного керуючого та контролюючого органу, процедури підготовки і подання звітності, проходження перевірок, підвищення кваліфікації арбітражними керуючими, участі у саморегулівній професійній організації;

- виділено особливості адміністративно-правового статусу арбітражного керуючого, серед яких виконання покладених законом публічно-сервісних функцій, специфічні контрольні відносини з господарським судом та інституціональна взаємодія зі спеціалізованими органами контролю у сфері банкрутства;

- охарактеризовано правове становище органів контролю за діяльністю арбітражних керуючих як система взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих прав і обов'язків органів державного та громадського контролю, розкрито елементи цієї системи;

- запропоновано інституційні механізми контролю за діяльністю арбітражного керуючого: введення процедур рейтингування арбітражних керуючих; запровадження інформаційної прозорості у діяльності арбітражного керуючого; формалізація в галузевому законодавстві принципів, на яких має будуватися прийняття рішень арбітражним керуючим як особою, що здійснює публічно-сервісну діяльність і реалізує публічний інтерес;

удосконалено:

- класифікацію видів адміністративної відповідальності шляхом диференціації відповідальності арбітражного керуючого на групи, в залежності від ступеню деталізації гіпотези адміністративно-правової норми – згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення адресовані конкретно арбітражному керуючому; згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення адресовані керівнику підприємства, в тому числі арбітражному керуючому при виконанні повноважень керівника; згідно інших, крім Кодексу України про адміністративні правопорушення актів адміністративного законодавства; позитивна, санкція якої – недопущення кандидата до діяльності, або не продовження свідоцтва арбітражному керуючому;

- розуміння спеціалізованого державного контролю на матеріалі дослідження контролю за діяльністю арбітражного керуючого, за рахунок об'єднання державного і громадського контролю саморегулівної організації в одну категорію за критерієм спрямування контролю виключно на спеціалізований предмет – діяльність арбітражного керуючого;

- наукові погляди про контрольну правосуб'єктність суду по відношенню до арбітражного керуючого, яка реалізується у вигляді ознак адміністративного розсуду в діяльності господарського суду, при вирішенні питань про добросовісність й компетентність арбітражного керуючого, та ролі

адміністративного суду як органу, що розв'язує спірні адміністративні правовідносини з контролю арбітражного керуючого;

– розуміння функціонального контролю в адміністративному праві, шляхом доведення що він спрямований не на спеціалізований предмет, яким є в даному випадку діяльність арбітражного керуючого, але поширюється в тому числі і на діяльність арбітражного керуючого в порядку казуальної реалізації функцій державних і громадських суб'єктів контролю на предмет дотримання керівником боржника трудового, фінансового, антимонопольного, військово-мобілізаційного, екологічного, соціально-інфраструктурного та іншого функціонального законодавства, з особливістю у вигляді перебування боржника у процедурах банкрутства;

– існуючі підходи до розуміння порядку притягнення до адміністративної відповідальності посадової особи на прикладі арбітражного керуючого, зокрема, виділяється притягнення до адміністративної відповідальності за неналежні дії у процесі ліквідації, за порушення галузевих норм при виконанні обов'язків керівника підприємства, порядок позбавлення арбітражного керуючого відповідного свідоцтва без притягнення до відповідальності за нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також окремий порядок настання позитивної адміністративної відповідальності у вигляді не проходження особою, яка виявила бажання займатися діяльністю арбітражного керуючого, кваліфікаційних процедур, наслідком чого є недопущення такої особи до виконання функцій арбітражного керуючого;

набули подальшого розвитку:

– позиція щодо підвідомчості спорів між спеціалізованим органом контролю та арбітражним керуючим виключно адміністративним судам на підставі недоцільності і невідповідності Кодексу адміністративного судочинства України передачі господарському суду у справі про банкрутство спірних адміністративних правовідносин між арбітражним керуючим і органом спеціалізованого контролю;

– вивчення зарубіжного досвіду контролю за діяльністю арбітражного керуючого, які дозволили обґрунтувати необхідність збереження вітчизняного інституту арбітражного керуючого, який має свої особливості в усіх країнах, навіть у споріднених правових системах, що підтвердило недоцільність прямих рецепцій.

Практичне значення одержаних результатів зумовлюється актуальністю та новизною порушених у дисертаційному дослідженні проблем і полягає в можливості застосування одержаних результатів:

– у науково-дослідній роботі – для подальших теоретичних розвідок щодо інституту контролю за діяльністю арбітражного керуючого;

– у нормотворчій діяльності – з метою впорядкування та удосконалення законів і підзаконних правових актів, що регламентують здійснення контрольних процедур за діяльністю арбітражного керуючого;

– у навчально-методичній роботі – при підготовці навчально-методичної літератури та у викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес» і відповідних спецкурсів;

– у навчальний процес – у відповідних лекційних матеріалах, що використовуються при підготовці фахівців освітнього ступеня «Бакалавр» за напрямом підготовки «Право» та освітнього ступеня «Магістр» зі спеціальності «Право».

Апробація матеріалів дисертації. Основні ідеї, висновки, пропозиції і практичні рекомендації дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективні напрямки розвитку економіки, управління та права: теорія і практика» (м. Полтава, 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання юриспруденції: Теоретичний та практичний виміри» (м. Суми, 2018 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (м. Переяслав-Хмельницький, 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ столітті» (м. Одеса, 2019 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено у 10 наукових працях, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, стаття у науковому виданні іншої держави та 4 тези наукових доповідей.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (306 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 223 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано її мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення дисертації, надано відомості щодо апробації результатів дослідження та публікації.

Розділ 1 «**Адміністративні правовідносини в діяльності арбітражних керуючих**» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «*Правовий статус арбітражного керуючого як суб'єкта адміністративних правовідносин*» досліджено юридичну природу правового статусу арбітражного керуючого. Так, це фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво і внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України. Законодавство трактує арбітражного керуючого виключно як особу, що бере участь у конкретній процедурі банкрутства, призначену з числа осіб, які мають свідоцтво на право зайняття діяльністю та внесені до відповідного реєстру.

Проте встановлено, що на практиці існують і правовідносини з підготовки та подання звітності, підвищення кваліфікації, контрольні провадження, прямо не пов'язані з конкретною процедурою банкрутства, в якій арбітражний

керуючий є учасником, і це навіть, не враховуючи численних правовідносин адміністративно-правового характеру, що виникають у арбітражного керуючого у зв'язку з участю його у господарській справі про банкрутство.

Запровадження інституту арбітражного керуючого, підготовка кадрів для здійснення вказаної професійної діяльності, сама мета і призначення такої діяльності говорять нам про те, що поза межами тієї чи іншої процедури банкрутства існує значний масив адміністративних контрольних правовідносин, учасником яких є арбітражний керуючий або особа, яка виявила намір здійснювати діяльність арбітражного керуючого.

Існує також сфера взаємодії арбітражного керуючого з органами держави та місцевого самоврядування, спрямованої на забезпечення культурних, соціальних, трудових, екологічних, інфраструктурних, оборонних та інших питань, напряду не пов'язаних із задоволенням господарсько-правових законних інтересів сторін у справі і не пов'язаних із майновим інтересом взагалі, проте таких, які вимагають свого вирішення від арбітражного керуючого.

Вказані правовідносини за своїм змістом вкладаються в предмет адміністративного права в частині здійснення управлінської і організаційної діяльності в суспільстві, створення й забезпечення належної роботи важливих соціальних інститутів і є інститутом адміністративно-правового статусу арбітражного керуючого.

У підрозділі 1.2 *«Правове становище органів контролю за діяльністю арбітражного керуючого»* продовжується аналіз адміністративних правовідносин уже з боку правового становища органів контролю.

Стверджується, що повноваження (у випадку з правами вони їх повністю замінюють для державного органу чи посадової особи), а також обов'язки (наприклад, утримуватися від певних дій за визначених умов, що не можна ототожнити з поняттям повноважень) є центральним елементом адміністративно-правового статусу державних органів, які здійснюють організацію та контроль за діяльністю арбітражних керуючих, оскільки ці повноваження законодавчо закріплені у нормативно-правових актах.

Обґрунтовується, що адміністративно-правовий статус органу державного контролю за діяльністю арбітражних керуючих – це регламентоване адміністративно-правовими нормами положення органів, яке визначається через мету їх створення (здійснення державного контролю за діяльністю арбітражних керуючих), зумовлюється завданнями та функціями цих органів, сукупністю прав, обов'язків і відповідальності суб'єктів контролю і забезпечує оптимальний вплив на підконтрольні об'єкти.

Контроль за діяльністю арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) здійснюють Міністерство юстиції України як уповноважений державний орган з питань банкрутства та за його дорученням – головні територіальні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі як територіальні органи з питань банкрутства.

Предметом державного контролю за діяльністю арбітражних керуючих є контроль за правильністю та якістю виконуваних ними повноважень,

що розглядаються із позицій законності, необхідності й економічної результативності, достовірності інформації, економності та доцільності їх рішень відповідно до встановлених стандартів і принципів ділового та економічного оборотів.

У підрозділі 1.3 *«Адміністративна відповідальність арбітражного керуючого»* досліджуються особливості правосуб'єктності арбітражного керуючого як спеціального суб'єкта адміністративної відповідальності та види такої відповідальності.

Встановлено, що адміністративна відповідальність арбітражного керуючого – це різновид адміністративної відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів, згідно з якою арбітражний керуючий, який вчинив ці правопорушення, повинен відповісти перед повноважним державним органом за свої неправомірні дії і зазнати адміністративного стягнення в установлених законом формах і порядку.

Формами адміністративної відповідальності арбітражного керуючого визначаються відповідальність за порушення норм статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, що тягне за собою накладення відповідних штрафних санкцій та невиконання вимог спеціалізованого законодавства, яке має своїм наслідком застосування адміністративних санкцій, що виражаються у неможливості продовження діяльності арбітражного керуючого.

Стверджується, що роль адміністративної відповідальності арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) є надзвичайно важливою, насамперед, тому, що вона виникає як правовий наслідок неналежної реалізації ними своїх прав та обов'язків під час здійснення повноважень та має не тільки нести негативні наслідки для правопорушника, а й забезпечувати усунення таких осіб з професійної спільноти, запобігати подальшому вчиненню ними професійних зловживань.

Розділ 2 «Механізм реалізації адміністративних правовідносин контролю за діяльністю арбітражного керуючого» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Правовідносини спеціалізованого контролю за діяльністю арбітражних керуючих»* здійснено аналіз чинних законодавчих актів, які регулюють механізм спеціалізованого державного та громадського контролю, як найбільш системного та інституціоналізованого виду контролю.

Контроль за діяльністю арбітражних керуючих є одним із основних повноважень Міністерства юстиції України як державного органу з питань банкрутства. Справи про банкрутство завжди породжують розбіжності у праворозумінні як в арбітражних керуючих, так і в інших учасників провадження, які звертаються до Міністерства юстиції України зі скаргами на діяльність арбітражних керуючих.

Встановлено, що у разі виявлення під час перевірки порушень у діяльності арбітражного керуючого орган контролю на підставі акта перевірки за наявності відповідних підстав виносить припис про недопущення повторних порушень та розпорядження про усунення виявлених порушень.

Обґрунтовано, що реалізація функції державного контролю за діяльністю арбітражного керуючого передбачає наявність визначених правових форм і процедур, які гарантують незалежний неупереджений розгляд усіх обставин справи, надання їм належної оцінки, забезпечення права арбітражних керуючих на участь у процедурі, надання пояснень щодо зауважень, додаткової інформації, а також права на оскарження неправомірних дій і рішень контролюючого органу.

У підрозділі 2.2 *«Правовідносини судового контролю за діяльністю арбітражного керуючого»* досліджується особливий характер суду як органу контролю за діяльністю арбітражного керуючого. Висувається твердження, що при розгляді справ про банкрутство господарський суд від імені держави здійснює контрольні функції щодо учасників процедури банкрутства, у тому числі арбітражного керуючого. Роль суду в процедурі банкрутства як органу контролю проявляється в обов'язку призначення арбітражного керуючого та нагляді за його діяльністю, передбаченими процесуальними формами, у процесі управління й розпорядження ним майном боржника на період провадження у справі про банкрутство. Господарський суд у даному разі не стільки здійснює правосуддя, хоча безумовно це має місце, скільки виконує поточний контроль за діяльністю арбітражного керуючого в динаміці та поправляє його, якщо це потрібно, що зовсім не властиве жодній іншій юрисдикційній справі, де правовідносини «пред'являються» суду в статичному стані з метою вирішення спору за наявним предметом і підставами.

Окремим суб'єктом судового контролю за діяльністю арбітражного керуючого є адміністративні суди під час розгляду адміністративних спорів між органами контролю та арбітражними керуючими стосовно правомірності застосування санкцій за результатами перевірок контрольним органом діяльності арбітражного керуючого. У таких випадках предметом розгляду є адміністративний спір між суб'єктом владних повноважень та підконтрольним суб'єктом, яким є арбітражний керуючий.

У підрозділі 2.3 *«Правовідносини функціонального контролю за діяльністю арбітражного керуючого»* відстоюється позиція про те, що не тільки держава з її органами в сучасному світі може бути суб'єктом контролю, адже все більше протягом останніх років зростає роль недержавних контрольних інституцій громадянського суспільства, представництв міжнародних організацій тощо. Отже, можна вести мову про контроль у суспільстві як інтегроване явище, що включає як державний, так і інші форми контролю.

Характеризуючи контролюючий вплив сторін на арбітражного керуючого, слід особливу увагу звернути на той факт, що до компетенції комітету кредиторів належить прийняття рішення про звернення до господарського суду з клопотанням про припинення повноважень арбітражного керуючого. Водночас, сторони не можна назвати повноцінним суб'єктом контролю, оскільки вони мають власний інтерес у справі. Судова практика свідчить, що сторони досить часто зловживають своїми процесуальними правами.

Якщо процедура банкрутства торкається питань діяльності небезпечного виробництва, то залучення відповідних контролюючих органів та міністерств, які компетентні й відповідальні у даній сфері, для забезпечення контролю за діями арбітражного керуючого, як основної фігури у даній ліквідаційній процедурі, повинно мати місце з метою відвернення негативних наслідків.

Ефективність державного управління значною мірою залежить від рівня комунікації між державними органами та інститутами громадянського суспільства. Важлива роль відводиться громадському контролю та нагляду, як ще одному ефективному інструменту в системі контролю за діяльністю арбітражного керуючого.

У підрозділі 2.4 *«Порядок притягнення арбітражного керуючого до адміністративної відповідальності»* стверджується, що основним завданням держави у сфері запобігання правопорушенням є розвиток і удосконалення інституту відповідальності, зокрема адміністративної, з урахуванням усіх її функцій, в тому числі превентивної. Таке завдання реалізується шляхом вдосконалення порядку притягнення до адміністративної відповідальності порушників. Останніми можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, а у нашому випадку – арбітражний керуючий. Однак, порядок притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення арбітражних керуючих недостатньо розроблений і нормативно регламентований.

Притягнення до адміністративної відповідальності арбітражного керуючого регулюється чинним законодавством України та здійснюється контролюючими органами за його діяльністю і має на меті повне та всебічне виявлення обставин справи, що можуть мати протиправний характер.

Процедурі притягнення арбітражного керуючого до адміністративної відповідальності притаманні певні особливості залежно від складу правопорушення, яке мало місце. Розрізняється порядок притягнення до адміністративної відповідальності за неналежні дії у процесі ліквідації, за порушення галузевих норм у тих випадках, коли арбітражний керуючий виконує обов'язки керівника підприємства, порядок позбавлення арбітражного керуючого свідоцтва про право на здійснення діяльності без притягнення до відповідальності за Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також окремий порядок настання позитивної адміністративної відповідальності у вигляді не проходження особою, яка виявила бажання займатися діяльністю арбітражного керуючого, кваліфікаційних процедур, наслідком чого є недопущення такої особи до виконання функцій арбітражного керуючого.

У підрозділі 2.5 *«Порядок оскарження арбітражним керуючим дій і рішень контролюючого органу»* стверджується, що можливість оскарження протиправних рішень, дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень є однією із головних гарантій прав людини і громадянина у сучасному суспільстві. У Конституції України за громадянином закріплено можливість на власний розсуд обирати спосіб оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади.

Нині чинним вітчизняним законодавством не передбачено імперативної норми, котра б зобов'язувала скаржника використовувати адміністративний

порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень, перш ніж звернутися до суду. Що стосується адміністративного порядку оскарження рішень органів контролю за діяльністю арбітражного керуючого, то сюди можна віднести оскарження акта перевірки, дій Комісії та її членів до Дисциплінарної комісії.

Обґрунтовується твердження, що арбітражний керуючий має право звертатися до адміністративного суду з адміністративним позовом про скасування і визнання такими, що не відповідають закону, дій та рішень контролюючих органів, прийнятих стосовно нього.

Розділ 3 «Підвищення ефективності правового інституту здійснення контролю за діяльністю арбітражного керуючого» складається з двох підрозділів.

Підрозділ 3.1 *«Зарубіжні моделі здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих»* містить результати узагальнення відповідних наукових даних. За результатами вивчення джерел зазначається, що в інших країнах наявний інститут контролю з питань банкрутства, який є необхідним елементом при проведенні процедур банкрутства. У деяких країнах функції цих органів іноді виконують органи прокуратури, судової влади та інші органи публічної влади. Але в будь-якому випадку сфера банкрутства або фінансової неспроможності підприємств не залишається поза увагою держави.

Констатується, що зарубіжні моделі контролю за діяльністю арбітражних керуючих або аналогічних інституцій характеризуються значною варіативністю. Це тим більше показово на фоні того високого рівня уніфікації законодавств країн ЄС, який нам уявляється в сучасному інформаційному контексті. Насправді, розмаїття моделей орієнтує нас не на механічну рецепцію певних іноземних законодавчих норм, навіть у контексті просування євроінтеграції, а на удосконалення правового регулювання існуючого інституту арбітражних керуючих, який склався в незалежній Україні, має свою позитивну історію, користується суспільною затребуваністю і повагою.

У підрозділі 3.2 *«Удосконалення адміністративно-правових засобів контролю за діяльністю арбітражних керуючих»* констатується, що правовий механізм регулювання банкрутства, як і механізм правового регулювання в цілому, не обмежується власне правовими нормами. Крім цього, він є результатом якісної взаємодії суб'єктів правовідносин – у даному разі арбітражного керуючого, суду та державного органу з питань банкрутства, інших органів виконавчої влади, саморегулювальної організації та громадськості. Контроль у цьому механізмі, на наше глибоке переконання, є основним засобом забезпечення ефективності інституту діяльності арбітражного керуючого. Подібно до масштабної імплементації європейського законодавства, розроблення ефективних механізмів боротьби з корупцією, посилення ролі громадянського суспільства в державному управлінні, що відбувається протягом останніх років, необхідні нові підходи до контролю у сфері здійснення діяльності арбітражних керуючих.

Такими засобами можуть стати запровадження механізмів рейтингування арбітражних керуючих та присвоєння їм категорій залежно від кількості

успішно проведених справ; запровадження інформаційної прозорості у діяльності арбітражного керуючого; формалізація в галузевому законодавстві принципів, на яких має ґрунтуватися прийняття рішень арбітражним керуючим, зокрема, принципу примату публічного інтересу над приватним.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження отримано нове вирішення наукового завдання щодо з'ясування адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю арбітражного керуючого та розроблення практичних рекомендацій стосовно їх удосконалення, результати якого узагальнено в таких висновках:

1. Арбітражний керуючий наділений комплексним правовим статусом, що реалізується у різногалузевих правовідносинах, значна частина яких є адміністративно-правовими. Це зумовлює існування окремого правового інституту адміністративно-правового статусу арбітражного керуючого, основою якого є адміністративні правовідносини контролю, в ході яких відбувається набуття особою правового статусу арбітражного керуючого, взаємодія з уповноваженими державними органами із загальних питань здійснення своєї діяльності, подання й розгляд скарг на дії і рішення арбітражного керуючого, оскарження арбітражним керуючим дій та рішень контролюючих органів, процедури підготовки і подання звітності, проходження планових і позапланових перевірок; реалізуються правові засади періодичного підвищення кваліфікації арбітражними керуючими з метою підтвердження права на подальше зайняття діяльністю, повноваження щодо участі у саморегульній професійній організації арбітражних керуючих.

Особливості адміністративно-правового статусу арбітражного керуючого полягають у виконанні покладених законом публічно-сервісних функцій, у реалізації правовідносин його з господарським судом, що, не будучи органом державного управління чи контролю, через свою взаємодію з арбітражним керуючим все ж опосередковано здійснює контроль тільки у справах про банкрутство, та в інституціональній взаємодії зі спеціалізованими органами контролю у сфері банкрутства, тобто знаходження під організуючим впливом і контролем з боку таких органів. Це, в свою чергу, зумовлює й особливості правового становища органів контролю за діяльністю арбітражного керуючого.

2. Правове становище органів контролю за діяльністю арбітражних керуючих – це система взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих прав і обов'язків суб'єктів державного та громадського контролю, спрямованих на здійснення організаційного та контролюючого впливу на суспільний інститут арбітражного керуючого, шляхом формування і підтримання професійного корпусу арбітражних керуючих та забезпечення дотримання арбітражним керуючим чинного законодавства в процесі своєї діяльності.

3. Адміністративна відповідальність арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) включає не тільки

ретроспективну відповідальність, як наслідок правопорушення, що було вчинене і належним чином зафіксоване, а й позитивний аспект, тобто певний внутрішній стан особи, її ставлення до дорученої справи, суспільства, своєї поведінки, необхідності постійного виконання правових норм у своїй щоденній діяльності.

Адміністративну відповідальність арбітражного керуючого можливо класифікувати на: 1) прямо передбачену нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення; 2) відповідальність згідно з нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення, які передбачають спеціального суб'єкта, що здійснює управлінські і організаційно-розпорядчі функції від імені юридичної особи; 3) відповідальність, що передбачена нормами спеціального законодавства і є ретроспективною, тобто зумовлює настання несприятливих наслідків для арбітражного керуючого в силу вчинення ним порушення законодавства; 4) позитивну відповідальність, що вимагає дотримання кваліфікаційних вимог до арбітражного керуючого. Недотримання таких правил, не будучи саме по собі правопорушенням, тим не менше, є підставою настання позитивної відповідальності, оскільки без фіксації конкретного правопорушення сигналізує про загальну професійну непридатність такої особи до виконання обов'язків арбітражного керуючого і, як наслідок, не дає особі права на здійснення відповідної діяльності.

4. Спеціалізований контроль за діяльністю арбітражного керуючого слід визначити як сукупність повноважень та взаємовідносин спеціально уповноваженого державного органу з питань банкрутства (його структурного підрозділу) і саморегулювальної громадської організації арбітражних керуючих, спрямованих на забезпечення дотримання законодавства з питань здійснення діяльності арбітражних керуючих.

Правовідносини спеціалізованого контролю реалізуються у вигляді встановлених процедур і правових форм контрольної діяльності – перевірок, запитів щодо надання інформації, проведення дисциплінарних проваджень, атестаційних процедур стосовно арбітражних керуючих та осіб, які бажають отримати право на здійснення діяльності арбітражного керуючого.

Отже, реалізація функції спеціалізованого державного контролю за діяльністю арбітражного керуючого є ширшою за обставини конкретної процедури банкрутства і шляхом усунення виявлених порушень та повернення ситуації у правове поле, відсторонення правопорушників від інституту арбітражного керування сприяє досягненню цілей належного публічного адміністрування процедур банкрутства в цілому.

Реалізація функції контролю за діяльністю арбітражного керуючого на основі визначених правових форм і процедур гарантує незалежний неупереджений розгляд умов та обставин допущеного правопорушення, надання їм належної оцінки, забезпечення права арбітражних керуючих на участь у контрольній процедурі, надання пояснень, зауважень, додаткової інформації, а також права на оскарження неправомірних дій і рішень контролюючого органу.

5. Перевіряючи правомірність дій та рішень арбітражного керуючого, сторін справи та залучених осіб, тим самим господарський суд здійснює функцію контролю у провадженнях про банкрутство. Наведені контрольні повноваження господарського суду за діяльністю арбітражного керуючого у справах про банкрутство надають підстави говорити про наявність адміністративного контролю з боку суду, який проявляється у спеціальній формі адміністративного розсуду, невластивій у цілому для ролі господарського суду, що відбувається при вирішенні питань добросовісності й компетентності арбітражного керуючого.

Адміністративно-правовими засобами судового контролю за діяльністю арбітражного керуючого є перевірка законності, доцільності й ефективності дій і рішень арбітражного керуючого з точки зору реалізації публічного інтересу.

Окремим суб'єктом судового контролю за діяльністю арбітражного керуючого є адміністративні суди під час розгляду адміністративних спорів між органами контролю та арбітражними керуючими стосовно правомірності застосування санкцій за результатами перевірок контрольним органом діяльності арбітражного керуючого. У таких випадках предметом розгляду є адміністративний спір між суб'єктом владних повноважень та підконтрольним суб'єктом, яким є арбітражний керуючий.

6. Здійснення контролю за діяльністю арбітражного керуючого сторонами у процедурі банкрутства, органом з управління державним майном, антимонопольним органом, фіскальним органом, органами державного резерву та оборони, органами соціального захисту, профспілками, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та представниками громадськості як засіб функціонального контролю, набуває особливого значення та пов'язується з відносинами контролю між специфічними контрольними суб'єктами, які розв'язують свої функціональні задачі, і арбітражним керуючим. Такий контроль забезпечує високу ефективність та сувору відповідність дій арбітражного керуючого чинному законодавству в різних функціональних напрямках.

Формою державного функціонального контролю за діяльністю арбітражного керуючого є перевірка боржника з питань функціональної компетенції контрольного органу.

Формами громадського функціонального контролю за діяльністю арбітражного керуючого є звернення громадян, інформаційний запит, розгляд питань на сесіях органів місцевого самоврядування, проведення громадських слухань, обговорення соціальних аспектів діяльності арбітражного керуючого у засобах масової інформації, наслідком чого може стати порушення проваджень щодо притягнення арбітражного керуючого до адміністративної відповідальності відповідними органами адміністративної юрисдикції.

7. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності арбітражного керуючого регулюється чинним законодавством України та здійснюється контролюючими органами і має на меті повне й усебічне виявлення обставин справи, що можуть мати протиправний характер.

Процедурі притягнення арбітражного керуючого до адміністративної відповідальності притаманні певні особливості залежно від складу правопорушення, яке мало місце. Розрізняється порядок притягнення до адміністративної відповідальності за неналежні дії у процесі ліквідації, за порушення галузевих норм у тих випадках, коли арбітражний керуючий виконує обов'язки керівника підприємства, порядок позбавлення арбітражного керуючого відповідного свідоцтва без притягнення до відповідальності за нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також окремий порядок настання позитивної адміністративної відповідальності у вигляді не проходження особою, яка виявила бажання займатися діяльністю арбітражного керуючого, кваліфікаційних процедур, наслідком чого є недопущення такої особи до виконання функцій арбітражного керуючого.

8. У випадку прийняття за наслідками перевірки контролюючим органом рішення про позбавлення особи свідоцтва арбітражного керуючого, оскарження і захист прав та законних інтересів особи арбітражного керуючого, щодо якого було прийняте таке неправомірне рішення, здійснюється адміністративним судом у межах його компетенції та за правилами Кодексу адміністративного судочинства України.

9. Дослідження зарубіжного досвіду контролю за діяльністю арбітражного керуючого виявило такі закономірності:

- здійснення функцій арбітражного керуючого спеціалізованим суб'єктом, що не є посадовою особою держави і діє на засадах індивідуальної професійної діяльності або, як варіант, на підприємницьких засадах, проте виключно як індивідуалізований суб'єкт, що несе персональну відповідальність за власні дії і рішення та поєднує захист приватних інтересів з реалізацією публічного інтересу;

- забезпечення балансу інтересів боржника і кредиторів без зміщення в той чи інший бік;

- контрольована процедура входження до професії (тобто, яка ґрунтується не на повідомному порядку, а на висуненні кваліфікаційних вимог та проведенні процедур відбору і оцінювання кандидатів);

- встановлення гарантій відшкодування збитків, завданих у результаті неефективної діяльності арбітражного керуючого;

- наявність саморегулювної організації і її значна роль у виробленні професійних стандартів та процедурах допуску до професії;

- підконтрольність органу виконавчої влади, суду, саморегулювній організації або громадськості, при чому найчастіше всі перераховані форми контролю мають місце в різному співвідношенні;

- наявність відповідальності аж до позбавлення права зайняття професійною діяльністю.

10. Удосконалення контролю за діяльністю арбітражних керуючих з урахуванням міжнародних стандартів бачимо, передусім, не у висуненні нових жорстких вимог, а у зміцненні інституційних механізмів. Необхідним є поступове передання контрольних повноважень за діяльністю арбітражного керуючого від Міністерства юстиції регіональним осередкам Національної

асоціації арбітражних керуючих України. Насамперед, мають бути передані контрольні повноваження у справах про банкрутство боржників, у яких немає частки державної власності та відсутній або незначний борг із заробітної плати, податкових і соціальних зобов'язань.

Нормативна база контролю не повинна містити абстрактних, оціночних або розширено тлумачених диспозицій. Небажаними є різного роду кодекси і етичні норми, які не містять вичерпного переліку недопустимих дій. Водночас, такі питання, як дотримання принципу добросовісності, доброчесності, щодо яких вимагається судження юрисдикційного органу, мають передбачати відкрите колегіальне вирішення та максимально докладну мотивацію, в якій відображатиметься позиція всіх сторін щодо оскаржуваного питання. Це, крім іншого, допоможе уникнути скаргового спау як методу блокування роботи неугодного арбітражного керуючого.

Необхідним є рейтингування арбітражних керуючих відповідно до їх професійних знань, досвіду роботи та ефективності виконання ними повноважень. Рейтинговими показниками повинні бути: фактичний стаж роботи; наявність наукового ступеня; кількість проведених справ; кількість завершених справ; кількість мирових угод; кількість справ, що мали наслідком відновлення платоспроможності боржника тощо. Також слід враховувати наявність накладених дисциплінарних стягнень, що не пов'язані з позбавленням права на здійснення діяльності.

Рейтингова система має передбачати поступове набуття досвіду арбітражним керуючим на невеликих за обсягом і проблематикою об'єктах, з подальшим залученням до резонансних і соціально важливих масштабних процедур неспроможності.

Запровадження інформаційної прозорості у діяльності арбітражного керуючого, з метою чого введення в дію інформаційного порталу, на якому повинні відображатися дані про проведені ним господарські операції, результати виконання судових ухвал, реєстри кредиторів, заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості боржника та інша інформація, пов'язана зі справою. Також матеріали порталу мають містити історію попередніх перевірок діяльності арбітражного керуючого, прийняті рішення за їх результатами.

Важливою програмною метою є формалізація у галузевому законодавстві принципів, на яких має будуватися прийняття рішень арбітражним керуючим. Зокрема, це принцип примату публічного інтересу у питаннях, що стосуються використання можливостей для погашення заборгованостей із заробітної плати і соціальних виплат, а також впливу процедури банкрутства на соціально-економічну ситуацію у відповідній територіальній громаді; принцип забезпечення арбітражним керуючим виконання бюджетних і соціальних зобов'язань боржника.

Усе зазначене вище переконує, що інститут арбітражного керуючого в своїй основі є публічно-сервісним, оскільки діяльність корпусу арбітражних керуючих, як суб'єктів незалежної професійної діяльності, забезпечує оптимальне врегулювання суспільних протиріч в економічній сфері

за можливості обґрунтованого і пропорційного втручання контрольних інститутів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Яринко Б. В. Зарубіжні моделі контролю за діяльністю арбітражних керуючих. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Вип. 1 (16). С. 282–284.
2. Яринко Б. В. Арбітражний керуючий як суб'єкт адміністративних правовідносин. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2018. № 1. С. 43–48.
3. Яринко Б. В. Адміністративна відповідальність арбітражного керуючого. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 8. С. 128–133.
4. Яринко Б. В. Адміністративні правовідносини у сфері контролю за діяльністю арбітражних керуючих як спосіб забезпечення публічного інтересу в процедурах неплатоспроможності (з урахуванням іноземного досвіду). Форум права. 2018. № 4. С. 149–155.
5. Яринко Б. В. Особливості процедури здійснення контролю за діяльністю арбітражного керуючого. Інтернаука. Серія: юридичні науки. 2018. № 6 (11) С. 16–22.

Стаття у науковому виданні іншої держави

6. Яринко Б. Правовой статус органов государственного контроля за деятельностью арбитражного управляющего. *Leges et vita*. 2018. № 5. С. 220–223.

Тези наукових доповідей:

7. Яринко Б. В. Адміністративно-правовий статус арбітражного керуючого. Перспективні напрямки розвитку економіки, управління та права: теорія і практика: Міжнародна науково-практична конференція. Полтава, 2018. Ч. 3. С. 56–58.
8. Яринко Б. В. Адміністративні правовідносини в діяльності арбітражного керуючого. Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри. Міжнародна науково-практична конференція. Суми, 2018. С. 242–245.
9. Яринко Б. В. Удосконалення механізмів контролю за діяльністю арбітражного керуючого. Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: Всеукраїнська науково-практична конференція. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 96–100.
10. Яринко Б. В. Оскарження арбітражним керуючим рішень контролюючих органів. Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті: Міжнародна науково-практична конференція. Одеса, 2019. С. 112–115.

АНОТАЦІЯ

Яринко Б. В. Адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2020.

У дисертації розв'язано завдання обґрунтування існування адміністративно-правових відносин у діяльності арбітражного керуючого, зокрема, відносин щодо контролю за ним з боку органів виконавчої влади, суспільних інституцій.

Держава і суспільство зацікавлені в тому, щоб не допускати різного роду зловживань у даній сфері, аби процедура банкрутства не перетворювалася на інструмент незаконного збагачення, ухилення від виконання цивільно-правових, господарських та податкових зобов'язань, зобов'язань з оплати праці та реалізації різного роду рейдерських схем. Дієвим запобіжником проти таких явищ може стати відпрацьована система державного контролю за діяльністю ключового діючого суб'єкта в системі правовідносин у сфері банкрутства – арбітражного керуючого. Особливої важливості правовий інститут державного контролю за діяльністю арбітражного керуючого набуває в умовах довготривалої економічної кризи, коли загострюється суспільна потреба в «перезавантаженні» економічної системи – ефективному очищенні економічних відносин від тягаря безнадійних майнових зобов'язань.

Відмежування галузевої приналежності окремих правовідносин, що реалізуються в межах комплексу різногалузевих правовідносин, завжди є непростим завданням, оскільки всі правовідносини спрямовані на оптимальний ступінь впорядкованості й відповідності тим суспільним завданням, які вирішують відповідні суспільні відносини. Водночас, такі завдання мають споріднений і подібний характер, проте реалізуються за властивими тільки їм механізмами. Звичайно, ці завдання реалізуються як шляхом диспозитивного, так і шляхом імперативного правового регулювання. Частина повноважень і завдань арбітражного керуючого пов'язана з пошуком економічного і юридичного консенсусу, а частина – із безпосередньо контрольними примусовими і сервісними повноваженнями, що здійснюються від імені держави.

Вивчення, систематизація й розроблення детальних процедур державного контролю у сфері діяльності арбітражних керуючих, а також ефективне врегулювання засобів юридичного впливу на цю діяльність є важливим завданням, що вимагає всебічного наукового дослідження та вирішення.

Так, у дисертації визначено стан дослідження проблематики організації контролю за діяльністю арбітражного керуючого. Наведено різні підходи, що існують у правовій науці з цього приводу, зокрема, представників науки адміністративного права.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, арбітражний керуючий, контроль, адміністративна відповідальність.

АННОТАЦИЯ

Ярынке Б. В. Административно-правовые основы осуществления контроля за деятельностью арбитражных управляющих. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право; информационное право». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2020.

В диссертации решено задание обоснования существования административно-правовых отношений в деятельности арбитражного управляющего, в частности, отношений по контролю за ним со стороны органов исполнительной власти, общественных институтов.

Государство и общество заинтересованы в том, чтобы не допускать различного рода злоупотреблений в данной сфере, чтобы процедура банкротства не превращалась в инструмент незаконного обогащения, уклонения от исполнения гражданско-правовых, хозяйственных и налоговых обязательств, обязательств по оплате труда и реализации различного рода рейдерских схем. Действенным предохранителем против таких явлений может стать отработанная система государственного контроля за деятельностью ключевого действующего субъекта в системе правоотношений в сфере банкротства – арбитражного управляющего. Особую важность правовой институт государственного контроля за деятельностью арбитражного управляющего приобретает в условиях длительного экономического кризиса, когда обостряется общественная потребность в «перезагрузке» экономической системы – эффективной очистке экономических отношений от бремени безнадежных имущественных обязательств.

Отграничения отраслевой принадлежности отдельных правоотношений, реализуемых в рамках комплекса разноотраслевых правоотношений, всегда являются непростой задачей, поскольку все правоотношения направлены на оптимальную степень упорядоченности и соответствия тем общественным задачам, которые решают такие общественные отношения. В то же время, такие задачи имеют родственный и подобный характер, однако реализуются с помощью присущих только им механизмов. Конечно, эти задачи реализуются как путем диспозитивного, так и путем императивного правового регулирования. Часть полномочий и задач арбитражного управляющего связана с поиском экономического и юридического консенсуса, а часть – с непосредственно контрольными принудительными и сервисными полномочиями, осуществляемыми от имени государства.

Изучение, систематизация и разработка детальных процедур государственного контроля в сфере деятельности арбитражных управляющих, а также эффективное урегулирование средств юридического воздействия

на эту деятельность являются важной задачей, требующей всестороннего научного исследования и решения.

Так, в диссертации определено состояние исследования проблематики организации контроля за деятельностью арбитражного управляющего. Приведены различные подходы, существующие в правовой науке по этому поводу, и предложены оптимальные решения в рамках науки административного права.

Ключевые слова: административно-правовые основы, арбитражный управляющий, контроль, административная ответственность.

ANNOTATION

Yarynko B. V. Administrative Legal Basis of Realization of Control on Arbitration Manager's Activity. – The Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of juridical sciences of specialty 12.00.07 «Administrative Law and Process; Financial Law; Informational Law». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2020.

The dissertation deals with the actual issues of administrative and legal regulation of the control over the activities of arbitration managers.

The thesis is a complete scientific work done in Ukraine at a new theoretical level and is a study of administrative and legal regulation of the control over the activities of arbitration managers.

The dissertation solves the problem of justification of the existence of administrative and legal relations in the activities of the arbitration manager, in particular, relations with regard to the control of it by the executive authorities, public institutions.

The state and society are interested in preventing all kinds of abuse in this area, so that the bankruptcy procedure does not become an instrument of illegal enrichment, evasion of execution of civil, economic and tax liabilities, obligations for payment of wages and implementation of various kind of raider schemes. An effective safeguard against such phenomena may be the exhausted system of state control over the activities of the key operating entity in the system of legal relations in the field of bankruptcy – the arbitration manager. Particularly important, the legal institute of state control over the activities of the arbitration manager acquires in the conditions of a long-term economic crisis, when the social need for a «reset» of the economic system – an effective cleansing of economic relations from the burden of hopeless property obligations – is exacerbated.

The delineation of the sectoral affiliation of individual legal relationships, which are implemented within the complex of multi-sectoral legal relationships, is always a daunting task, since all legal relationships are directed at the optimal degree of orderliness and compliance with those social tasks that solve the corresponding social relations. At the same time, such tasks are related and similar, but they are realized by the mechanisms that are unique to it. Of course, these tasks are implemented both through dispositive and through imperative legal regulation, part of the powers and tasks of the arbitration manager is connected with the search

for economic and legal consensus, and part with the direct control of compulsory and service powers exercised on behalf of the state.

The study, systematization and elaboration of detailed state control procedures in the field of arbitration managers' activities, as well as the effective regulation of legal remedies for this activity, are an important task that requires comprehensive scientific research and decision-making.

Key words: administrative-legal principles, arbitration manager, control, administrative responsibility.